

Joseph Hansen

Tvångsevakueringen av Kambodjas städer

Presentation

Vänstern, såväl i Sverige som internationellt, hälsade befrielseörelsernas seger i Indokina våren 1975 med glädje. Äntligen var USA-imperialismen och dess reaktionära bundsförvanter besegrade i Indokina (Vietnam, Laos och Kambodja). Befrielseörelserna som påbörjade kampen för nära 20 år sedan (mot fransmännen) stod som obestridliga segrare. Freden var vunnen och för de indokinesiska folken öppnade sig en möjlighet att bygga en ny värld, byggd på samverkan, jämlikhet, rättvisa osv. Men tyvärr blev det inte så. I stället kom ett av länderna, Kambodja, att utvecklas i en mycket tragisk riktning och mycket snart även hamna i militär konflikt med sina ”socialistiska grannar”, främst Vietnam. Hur detta slutade, det vet nog de flesta idag. Men hur började det?

Att de Röda khmererna i Kambodja var inställda på att följa en helt annan väg än Vietnam, det framgick mycket snart, bl a genom den utrymning av städerna som genomfördes nästan omedelbart efter segern, men också genom att landet bröt i stort sett alla förbindelser med utlandet (utländska journalister och andra utlänningar utvisades, ambassader stängdes, de flesta tidningar och radiostationer tystades osv).

Detta borde vänstern ha uppfattat som varningssignaler. Euforin efter segern fick dock en stor del av vänstern att ignorera dessa varningstecken. Detta gällde inte bara maoisterna, som kände ideologisk samhörighet med Pol Pot & Co, utan även den övriga vänstern, inklusive många internationellt engagerade socialdemokrater. Inte ens de svenska trotskisterna lyckades till en början hålla huvudet kallt.¹

Det är därför tillfredsställande att det trots allt fanns de (inom den världstrotskistiska rörelsen), som förmådde betrakta händelserna med marxistiska glasögon och uppfatta att i synnerhet tvångsevakueringen av städerna tydde på att de Röda khmererna var ute på en mycket farlig väg. Följande artikel, skriven av den kände amerikanska trotskisten Joseph Hansen redan i mitten av maj 1975, är ett sådant viktigt historiskt dokument. Artikeln ger för övrigt också en del intressanta ögonvittnesbilder inifrån Phnom Penh vid den aktuella tidpunkten.

8/11 2011 Martin F

Phnom Penh föll till Folkets nationella befrielsearmé i Kambodja den 17 april, men redogörelser för vad som hände blev inte tillgängliga för världspressen förrän den 8 maj. De journalister som bevittnade maktövertagandet hindrades från att skicka ut rapporter. Efter att 3 maj ha nått Thailand med en flyktingkonvoj kom de överens om att hålla inne sina rapporter tills flera hundra ytterligare flyktingar hade korsat gränsen.

Berättelserna från de mer ansvarsfulla journalister måste betraktas som i huvudsak korrekta, särskilt med tanke på det faktum att varken de nya kambodjanska myndigheterna eller regeringarna i Hanoi och Peking har kommit med några specifika dementier.

Först av allt – och detta stärker deras trovärdighet – förnekar reportrarna att några ”blodbad” skulle ha inträffat. De nekar också till att ha funnit några bevis på eller hittat några ögon-

---

¹ Se [Apropå lik i garderoben: Internationalen om Röda khmerernas seger våren 1975](#)

vittnen till de ”avrättningar” som Ford-administrationen påstår sig ha fått information om via ”hård underrättelsetjänst”, dvs CIA.

En uppseendeväckande berättelse om illdåd som påstods ha bevittnats av Bernard Piquart, som varit chefskirurg vid det ”franska” sjukhuset Calmette Hospital i Phnom Penh, förnekades inom en dag av läkaren.

Det skedde två maktövertaganden den 17 april. Det första genomfördes tidigt på morgonen med en liten styrka ledd av en viss Hem Keth Dara. Under ett par timmar styrde han staden eftersom Lon Nols trupper lagt ned sina vapen, och befolkningen, som först var rädd, strömmade ut på gatorna för att fira segern.

Feststämningen försvann när huvudstyrkorna anlände vid middagstid. De avväpnade Hem Keth Dara. I 9 maj-numret av *New York Times*, ger Sydney H. Schanberg² en livfull ögonvittnesskildring av vad som sedan hände:

”Med användning av högtalare, eller genom att helt enkelt skrika och vifta med vapen, svepte de genom gatorna, och beordrade människorna att lämna sina hus. Först trodde vi att ordern gällde bara de rika i villorna, men vi upptäckte snabbt att det gällde alla allteftersom gatorna blev igenproppade av ett sorgligt massuttåg.

I Phnom Penh drog plötsligt två miljoner människor en masse under bedövande tystnad ut ur staden – man gick, cyklade, knuffade fram bilar som hade slut på bränsle, och täckte vägarna som en mänsklig matta, böjda under säckar med tillhörigheter som hastigt hopravsats när de tungt beväpnade bondsoldaterna kom och sade åt dem att omedelbart ge sig av. Alla var modfällna och skrämde av det okända som väntade dem och många var rent skräckslagna för de var föga härdade stadsbor och var säkra på att resan skulle kosta dem livet.

Sjukhus packade med sårade tömdes, ända ner till sista patienten. De gick – haltande, krypande, på kryckor, burna på anhörigas ryggar, eller framrullade på sina sjukhussängar ....

Den en gång så pulserande staden blev en ekokammare av tysta gator, kantade av övergivna bilar och gapande, tomma butiker. Gatubelysningen lyste kusligt för en befolkning som inte längre var där.”

Vid resan över hela landet på väg till Thailand, konstaterade Schanberg att andra städer och orter hade evakuerats på samma sätt. Han drog följande slutsats:

”De segrande kambodjanska kommunisterna ... genomför en bonderevolution som har kastat hela landet i kaos...

Kanske så många som tre eller fyra miljoner människor [av en befolkning på sju miljoner] ... har tvingats ut ur städerna och skickas ut på en kolossal och mycket ansträngande folkvandring till områden djupt inne i landet där kommunisterna säger att de måste bli bönder och bruka jorden ....

Den gamla ekonomin i städerna har övergivits, och för tillfället betyder pengar ingenting och kan inte användas. De har ersatts av byteshandel.”

För Washingtons propagandister var Kambodjas ”bonderevolution” en skänk från ovan. De kastade sig över den. Den reaktionära kolumnisten William Safire sade t ex... ”detta är ingen kambodjansk avvikelser, utan den väg som alltid nya kommunistiska partier tar när de griper makten. Han kallade det för ”halshuggning av en huvudstad” och bedyrade att ”kommunisterna är till sin natur anti-stad, anti-civilisation, anti-frihet”.

---

² Sydney Hillel Schanberg, som var mycket kritisk mot USA:s krigföring i Indokina, fick 1976 Pulitzer-priset för sin rapportering från Kambodja. Han gjorde senare sig känd för bl a boken *The Death and Life of Dith Pran* (1980), som handlade om hans kambodjanske assistent och tolk Dith Pran (1942-2008). Den boken låg senare till grund för filmen *Dödens fält, The Killing Fields* (1984).

Och vad framkallade den process som ledde fram till dessa resultat? Det var Nixons plötsliga anfall 1970. B-52:ornas bombmattor över Kambodja. Landsbygden fylldes med kratrar. Cirka 600.000 kambodjaner dödades. Ytterligare 600 tusen skadades. Detta var den ”civiliserande mission” som leddes från Washington, huvudstaden i USA.

Är det så konstigt att bönderna i Kambodja kom att se städerna som ondskan inkarnerad? Bakom de onåbara piloterna som i sina jätdebombplan överöste deras land med djävulskt destruktiva konstruktioner såg de staden Washington. Och inom närmare räckhåll såg de städer där smutsiga marionetter gjort allt de kunde för att hjälpa Washington förstöra dem och deras familjer.

Trots detta helt berättigade hat mot en främmande makt som syftade till att bomba dem tillbaka till stenåldern, sade en av ledarna i det nya informationsministeriet till Schanberg: ”Vi vill att du ger vårt tack till det amerikanska folket som hjälpt oss och stöttat oss från början, och till alla människor i världen som älskar fred och rättvisa. Lämna detta budskap till världen.”

Tydligen förmår befrielsestyrkorna att göra åtskillnad mellan Vita huset och antikrigsrörelsen som spelade en så central roll för att få slut på den imperialistiska aggressionen.³

Det kambodjanska folket har rätt att avgöra sitt eget öde. Detta gäller lika mycket efter dess seger över de utländska imperialistiska inkräktarna som förut. Alla som har kämpat för denna rättighet måste fortsätta att upprätthålla den. Vi måste vara särskilt uppmärksamma på nya imperialistiska försök att intervensera i det kambodjanska folkets inre angelägenheter. Parollen är: ”Bort med tassarna från Kambodja!”

Icke desto mindre är revolutionära marxister skyldiga att uttrycka sin oro över det program som de nationella befrielsestyrkorna i Kambodja genomför. Det är inte ett kommunistiskt program.

Beakta klass-sammansättningen i städerna. Det mycket tunna skiktet kapitalister, eller blivande kapitalister, lämnade Kambodja innan Lon Nol-regimen kollapsade. Det rörde sig om 5000-6000 personer. Även om några enstaka förrädare beslutat att ta risken att stanna kvar, så utgör de inte längre en allvarlig fara. Faktum är att merparten av stadsbefolkningen i Kambodja består av arbetare och hantverkare och deras familjer.

Att betrakta dem som potentiella, för att inte tala om verkliga klassfiender, är inte marxistiskt. Och att driva dem ut på landsbygden för ”omskolning” medför stor skada för den kambodjanska revolutionen. Samma befolkningsskikt, i allians med bönderna, utgör den huvudkraft som krävs för att gå fram mot ett socialistiskt samhälle.

Det kan givetvis inte uteslutas att de nya myndigheterna hade goda skäl för att besluta att den första stora åtgärden efter segern skulle vara evakuering av städerna. Kanske de så småningom kommer att säga att en påtvingad marsch var nödvändig för att plantera grödor, eller för att det inte fanns transportmöjligheter för att föda städerna. Men det skulle inte förklara varför evakueringen genomfördes på ett sådant summariskt sätt på själva segerdagen, eller varför det gjordes till så höga kostnader i mänskligt lidande. Varför förklarade man inte detta för befolkningen? Varför gavs den inte mer tid? Varför rådfrågade man inte människorna och lät dem vara med i planeringen? Varför behandlades de som fiender?

Svaren hänger ihop med den kambodjanska revolutionens särdrag. Liksom i Kina består dess huvudkraft av upproriska bönder. På samma sätt som i Kina skapade denna kraft en armé på

³ Här bör påpekas att det i själva verket fanns olika fraktioner inom den kambodjanska befrielseörelsen, bl a en mjukare (med bas i östra Kambodja) och en betydligt hårdare. Ben Kiernan tar upp dessa aspekter i sin artikel [Motsättningar i Kampuchéas kommunistiska rörelse](#) – Red

landsbygden. Bondearmén skapade i sin tur en ledningsstruktur. Här har vi det viktigaste elementet.

Förut ledde befälhavarna liknande bondearméer mot en korrupt, sönderfallande regim. Genom att störta den gamla regimen och genomföra ett antal progressiva åtgärder som möjliggjorde en ny expansion av jordbruket, kunde arméns högsta ledning lägga grunden till en ny dynasti.

Detta uråldriga asiatiska mönster bidrog till att forma den revolutionära process som förde Mao till makten.

I modern tid utsätts naturligtvis befälsstrukturen hos en bondearmé som skapats på detta sätt för internationell påverkan som förhindrar att det gamla mönstret bara upprepas. I fallet Kina, ledde det till att en kinesisk variant av stalinistisk byråkratism kom till makten. Vad resultatet kommer att bli i Kambodja återstår att se.

Vilken grad av inflytande som Hanoi och Peking kan ha på de nya myndigheterna i Kambodja är inte klart. Moskva har en mycket svag ställning. En raket avfyrades genom den sovjetiska ambassaden i Phnom Penh, byggnaden plundrades, och de sju ryssarna beordrades att lämna landet tillsammans med den sista konvojen utlänningar.

Den 11 maj sade Phnom Penh-radion: ... ”En seger för det kambodjanska folket är detsamma som en seger för den kinesiska folket. Den strategiska enheten mellan Kambodja och Kina, som är basen för vår vänskap, kommer att vara för evigt. Vi respekterar varmt varandras sak, både internt och internationellt.”

Kambodjanernas beslut att evakuera städerna kan ha gjorts för att efterlikna maoisterna, som har skickat hundratusentals oliktankande eller potentiella dissidenter, särskilt bland ungdomen, ut på landsbygden för ”omskolning”. Anser Peking att kambodjanerna är övernitiska? Hittills har den kinesiska nyhetsbyrå Hsinhua [Xinhua] upprätthållit en diskret tystnad.

Huvudlinjerna i den kambodjanska revolutionen börjar framträda. Det borde inte ta lång tid förrän en mer konkret bedömning kan göras. Det är dock ännu för tidigt att med någorlunda precision förutspå dess kommande etapper.

19 maj 1975

Ur *Intercontinental Press* 19 maj 1975 (nr 19) (Originallets titel ”The Forced Evacuation of Cambodia's Cities”)

Översättning: Martin F

Lästips

En utförlig redogörelse för erövringen av Phnom Penh och evakueringen av städerna ges i Ben Kiernans bok *The Pol Pot Regime* (1996, 2002, 2008). Se särskilt kapitel 2 (”Städerna töms: Strävan efter total makt”), som finns i svensk översättning på marxistarkivet, se: [Pol Pot-regimen](#)